

АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ З УРАХУВАННЯМ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Худавердієва В. А., канд. екон. наук, *Нагорний І. С.*, магістр,
Державний біотехнологічний університет

Податковий менеджмент можна класифікувати за певними ознаками. За рівнями: міжнародний, державний, регіональний, корпоративний, персональний. Міжнародний податковий менеджмент – це сукупність методів і прийомів управління податковими відносинами між кількома країнами. Державний податковий менеджмент – це сукупність методів і прийомів управління податковою системою в процесі розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту з метою фінансування державою покладених на неї функцій [1].

В Україні до бюджетів різних рівнів щороку акумулюються податкові надходження та перерозподіл становить близько четвертої частини валового внутрішнього продукту (ВВП), тобто сукупне податкове навантаження становило в середньому 23–24 % [2].

Регіональний податковий менеджмент – це сукупність методів і прийомів управління податковими відносинами регіону в процесі розподілу та перерозподілу валового регіонального продукту (частково валового внутрішнього продукту) з метою фінансування регіонального розвитку. Регіональний податковий менеджмент реалізовується шляхом надання органам місцевого самоврядування податкових повноважень та можливості зараховувати надходження від місцевих та загальнодержавних податків до бюджетів різних рівнів (обласних, районних, бюджетів міст, сіл, селищ тощо). Персональний податковий менеджмент - це сукупність методів і прийомів управління податковими платежами фізичної особи чи домогосподарства[1].

За часовою ознакою та відповідністю цілям виділяють такі види податкового менеджменту:

- стратегічний - має на меті виконання довгострокових цілей та завдань державної податкової політики на термін до 5 і більше років. На сучасному етапі розвитку податкових відносин пріоритетні стратегічні перспективи визначені у чинному законодавстві (Стратегія сталого розвитку «Україна - 2020», Програма діяльності Кабінету Міністрів України, Стратегічний план діяльності Міністерства фінансів України, Стратегічний план розвитку ДФС (Державної фінансової служби) України на 2015-2018 рр.) [3-6].

Мета реформи - побудова податкової системи, яка є простою, економічно справедливою, з мінімальними затратами часу на розрахунок і сплату податків, створює необхідні умови для сталого розвитку національної економіки, забезпечує достатнє наповнення Державного бюджету України і місцевих бюджетів.

Головними напрямками реформи є

- перехід від наглядово-каральної функції фіскальних органів до обслуговуючої, що допомагає у нарахуванні та проведенні сплати податків, а не має на меті наповнення бюджету за рахунок фінансових санкцій та переplat;
- зменшення кількості податків, їх розміру та спрощення порядку розрахунку і сплати;
- впровадження електронних сервісів для платників податків;
- зменшення податкового навантаження на заробітну плату з метою її детінізації;
- удосконалення законодавства України, спрямованого на посилення боротьби зі схемами ухиляння від сплати податків як юридичними, так і фізичними особами, зокрема удосконалення адміністрування податку на додану вартість, формування системи податкового контролю залежно від ступеня ризику в діяльності платників податків, забезпечення відкритості доступу до інформації про сплату податків, удосконалення законодавства з питань трансфертного ціноутворення, впровадження контролю за видатками фізичних осіб [2].

Міністром фінансів України презентовано проект Стратегії Мінфіну до 2023 року, що передбачає низку завдань у сферах, що координуються Мінфіном, зокрема бюджетній, податковій, митній, борговій і фінансовій політиках [7].

Поруч з питаннями щодо формування політик, які будуть відображені в таких програмних документах як Програма діяльності Кабінету Міністрів України, Бюджетна декларація та Стратегічному плані діяльності Міністерства, в проекті документу визначені і завдання, що планується реалізувати в рамках реформування системи управління державними фінансами.

За напрямом боргової і фінансової політик, в перспективі передбачається перехід до ринкового фінансування на привабливих умовах, продовження активної комунікації з інвесторами та сприяння підвищенню суверенних рейтингів України. Планується запуск Боргового агентства України [7].

Особливої уваги буде приділено новій кадровій політиці та діджиталізації в системі фіскальних органів. Зокрема, в рамках роботи за цим напрямом, передбачено запуск ДПС (Державної податкової служби) та Держмитслужби як єдиних юридичних осіб, оновлення системи прозорого відбору в цих органах з обов'язковим тестуванням кваліфікації і доброчесності. Також на порядку денному розвиток ІТ-послуг в податковій сфері, електронна акцизна марка для алкогольних напоїв та тютюнових виробів, РРО в смартфоні. Також планується удосконалення форм подання податкової звітності [7].

В частині митної справи актуальними залишаються питання імплементації законодавства щодо впровадження програми авторизованих економічних операторів (АЕО), впровадження електронної транзитної системи для функціонування режиму спільного транзиту (NSTC) та автоматизованих рішень під час здійснення митного оформлення товарів, а також запровадження нової централізованої системи встановлення ризиків при митному оформленні товарів.

В рамках заходів з детінізації будуть впроваджені механізми щодо виведення грального бізнесу з тіні, ліквідації незаконних схем з ПДВ та

тіньового ринку підакцизних товарів. Також відбудеться зміна акцентів у взаємодії з силовими структурами шляхом створення державного органу із запобігання та протидії кримінальним правопорушенням у сфері економіки та фінансів. Крім того, за цим напрямом запланована розробка ініціатив щодо запровадження контролю відповідності розміру понесених витрат з розміром отриманих доходів громадян [7].

В частині бюджетної прозорості заплановано вжиття заходів та створення умов для підвищення рейтингу України в Open Budget Index, забезпечення відкритості та доступності інформації про місцеві бюджети. Не менш важливими залишаються завдання щодо проведення роботи з подальшого удосконалення середньострокового бюджетного планування для посилення її ефективності та розвиток системи фіскальних ризиків. Що стосується вдосконалення міжбюджетних відносин та фіскальної децентралізації пріоритетні завдання планується спрямувати на посилення фінансової спроможності місцевих бюджетів, підвищення якості їх прогнозування та ефективності використання ними бюджетних коштів.

Реформа СУДФ (Система управління державними фінансами), яка була розпочата в 2017 році, за останні три роки дозволила за багатьма компонентами системи наблизитись до найкращих міжнародних практик та стандартів ЄС. Це, зокрема, визнають міжнародні партнери України, які сприяють реформі [7].

Разом з тим, у 2020 році перед Україною постає багато викликів, зокрема, пов'язаних із розповсюдженням гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, та їх наслідками, а також нестабільністю світових економічних ринків, можливістю світової економічної рецесії та її впливом на економіку України. Сьогодні Уряд до першочергових завдань відносить подолання ризиків для життя і здоров'я наших громадян та поступове відновлення економічного зростання.

За таких умов особливої актуальності набуває питання реформування системи управління державним фінансами та оновлення Стратегії з урахуванням сучасних викликів. З огляду на зазначене, наприкінці 2019 року Міністерством фінансів України та робочими підгрупами з питань реформи СУДФ було розпочато оновлення Стратегії реформування СУДФ на період до 2024 року [7].

Основні напрями реформи системи оподаткування, стратегічні цілі щодо її розвитку та плани щодо їх імплементації будуть визначені виходячи реалій посткарантинного періоду та пріоритетів і цілей нового Уряду. Разом з тим, вже існують зобов'язання щодо внесення змін до податкового законодавства, визначені в Угоді про Асоціацію, а проект Стратегії реформування СУДФ на 2020-2024 роки передбачає зміни в частині екологічного податку, податку на нерухоме майно (земельних ділянок), акцизного оподаткування. Крім цього, пріоритетні завдання податкової політики на середньостроковий період, відповідно до Бюджетного Кодексу України, визначаються в Бюджетній декларації на відповідний період [7].

Зважаючи на це, на засіданні робочої підгрупи з питань податкової політики в рамках робочої групи з СУДФ було визначено, що наразі немає

потреби в розробці окремої стратегії розвитку податкової системи на середньострокову перспективу, а податкова система має залишатися стабільною та передбачуваною.

Разом з тим, протягом 2017-2019 років було впроваджено точкові зміни щодо податкового механізму було удосконалено механізм оподаткування податком на прибуток підприємств, переглянуто застосування окремих видів пільг з ПДВ. Також було збільшено граничні обсяги доходів для 1 - 3 груп платників єдиного податку, знижено неоподатковувану вартість міжнародних посилок з 1 липня 2019 року зі 150 до 100 євро, неодноразово збільшено ставки акцизного податку на підакцизну продукцію та забезпечено щорічний перегляд ставок екологічного податку та рентної плати, визначених у абсолютних значеннях, з урахуванням індексів споживчих цін, індексів цін виробників промислової продукції. Відбулися зміни в порядку оподаткування податком на доходи фізичних осіб операцій з продажу/обміну об'єктів рухомого майна, запроваджено оподаткування земельним податком земельних ділянок, наданих на землях лісогосподарського призначення [7].

Наразі залишається пріоритетом завершення реформування податкових органів та підвищення якості та ефективності податкового адміністрування відповідно до Плану заходів реалізації концептуальних напрямів реформування системи органів, що реалізують державну податкову політику, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України 05 липня 2019 р. № 542-р, а також впровадження антикризових заходів щодо активізації підприємницької діяльності у посткарантинний період [8].

У 2018 році Урядом затверджено методика оцінювання фіскальних ризиків, пов'язаних з діяльністю суб'єктів господарювання державного сектору економіки. Для управління розширеним спектром фіскальних ризиків у 2019 році методика оцінювання фіскальних ризиків була оновлена. З метою визначення повноважень Міністерства фінансів у цій сфері, були внесені відповідні зміни до Положення про Міністерство фінансів України [9].

У вказаних методиках визначені обов'язки всіх заінтересованих органів щодо підготовки та надання Мінфіну необхідної інформації для оцінки фіскальних ризиків. Використання системи Oracle BI дозволить швидко отримати інформацію про фіскальні ризики від суб'єктів господарювання.

Забезпечити ефективність податкового менеджменту в сучасних умовах господарювання можна насамперед, шляхом запровадження чіткої системи інформування платника податків з метою підвищення ефективності прийняття ним відповідних управлінських рішень. При цьому вона повинна відповідати таким вимогам, як корисність, цілісність (інформація повинна в повному обсязі характеризувати різні аспекти діяльності підприємства), фактичність, динамізм та ефективність. Також необхідною умовою у здійсненні управління оподаткуванням на підприємстві має бути підвищення ділової культури платника, оскільки її відсутність обумовлює протиріччя вітчизняного податкового менеджменту (з одного боку, метою діяльності підприємства є отримання прибутку, а з іншого, зниження його частки з метою мінімізації податкових витрат). Функції податкового менеджменту виходять за межі цілей,

які досягаються удосконаленням податкової системи, що забезпечує профіцит бюджету. Шляхом використання арсеналу непрямих податкових пільг, можна нейтралізувати впливом стагнуючих факторів на економіку. Такими інструментами податкової системи є пільги прямих і непрямих податків: прискорена амортизація, зменшення оподатковуваного прибутку, зменшення ставки податку, повне звільнення від податку, використання методу залишку, що зменшується, і методу рівномірних списань вартості різних категорій основних фондів, податкові знижки на виснаження надр, надання платникам податків інвестиційного кредиту тощо [2].

Незважаючи на нові виклики, які постали перед Україною у зв'язку поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, а також можливою світовою економічною рецесією, буде продовжено реформування системи управління державними фінансами шляхом оновлення Стратегії.

Реалізація запропонованих заходів сприятиме вирішенню обумовлених вище проблем і недоліків вітчизняної системи податкового менеджменту, стимулюванню підприємницької виробничої діяльності, підвищенню ділової та інвестиційної активності господарюючого суб'єкта, а також стимулюванню науково-технічного прогресу, технологічного оновлення виробництва і, як наслідок, виходу вітчизняного товаровиробника на світовий ринок високотехнологічної продукції.

Список використаних джерел:

1. Ревенко О. В. Стратегічні та тактичні аспекти податкового менеджменту. Теорія та практика державного управління. 2017. Вип. 1. С.261-270. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Trpu>
2. Долгий О. О. Державно-владні аспекти податкового менеджменту. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2014. № 1. С. 111-115. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru>
3. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 р. №5/2015. URL:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5/2015/paran11#n11>
4. Про Програму діяльності Кабінету Міністрів України: Постанова Верховної Ради України від 14.04.2016 р. № 1099-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1099-19>
5. Стратегічний план діяльності Міністерства фінансів України на 2015 бюджетний рік та два бюджетних періоди, що настають за плановим (2016–2017 роки). Наказ Міністерства фінансів України від 16.10.2014 № 1052. URL: http://minfin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?&art_id=403763&cat_id=392729
6. Про затвердження Стратегічного плану розвитку ДФС України на 2015 - 2018 роки: Наказ Державної фіскальної служба України від 12.02.2015 р. № 80 URL:<http://sfs.gov.ua/diyalnist-/zakonodavstvo-pro-diyalnis/nakazi-pro-diyalnist/63703.html>
7. Звіт про виконання стратегії реформування системи управління державними фінансами. 2020 р. URL: <https://mof.gov.ua>
8. Розпорядження Кабінету Міністрів України 05 липня 2019 р. № 542-р. URL: <http://search.ligazakon.ua> (дата звернення 15.10.2021 р.)
9. Постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.2018 № 562 «Про внесення зміни до пункту 4 Положення про Міністерство фінансів України». URL: <http://search.ligazakon.ua>